

Asszonyágok éke

40.

120 éve, október 21-én született Krúdy Gyula író. Utánozhatatlan, elképesztően leheletfinom intimitással tudott írni a nőkről, a pesti életről — nappalokról és éjszakákról, az irodalomról.

Smert mindig a titkok izgatták, hát sajnálkozott, hogy a leírások olyan keveset közölnek vele Kármán József életéről és haláláról, hiszen Kármánról csak a mélység nélküli felszín maradt meg az irodalomtörténevszámára: hogy úri szalonok hűségese látogatója, arisztokrata nők kedvelt társalgója, hogy szerelmi viszonyai vannak, hogy szabadkőműves, hogy kalandoréletű grófnéba szerelmes, hogy 1794-ben Uránia címmel folyóiratot, indít elsősorban nők számára... hogy tisztázatlan körülmények között halt meg huszonhat éves korában. Hogy titokzatos szerelmének (a hölgy nevét mindaddig a kutatásoknak nem sikerült teljes biztonsággal felfedni) a Fanni hagyományaihoz állít emléket.

Krúdy Kármán Józsefről egy olyan „legendát” talál ki, amelyben légiés könnyedséggel keveredik a romantika és a szeretet-teljes irónia. A történet főszereplői a nők, a költő és a farkas.

„Nemrégben történt ez, amikor a szerető szívek galambpostajáratot találtak ki érzelmeik expédiálásához. A legenda szerint az Ambó kisasszonyok voltak a feltalálók, akik atyjuk, a nyugalmazott császári tábornoak előadásából gyakran hallották, hogy nagy hasznát lehet venni a háborúban a postagalamboknak. És a hűséges galamboknak könnyű volt a helyzetük, nem Napóleon pompás lövészeinek a feje fölött kellett elrepülniük, hanem csak a Duna felett. S így a postagalambok mindig megvárhatták ama bizonyos Kármán József nevű költőt, aki a bozótos szigeten már a galambdúc előtt várta az Ambó kisasszonyok üzeneteit, miután az átvirrasztott éjszakán Fanni hagyományai című regényét írta, amely regényre még bizonyára minden hölgy emlékezik... — Ah, a galambjaim — kiáltott fel a szegény remete költő, és a galambokat a szívéhez szorította. Sohasem jutott eszébe a galambpárt leveles megfőzni, hanem hűségesen válaszolt a farkottakba rejtett hártypapíron mind a két kisasszonynak. Egyébként életükben sohasem látták egymást a szerelmesek, mert hiszen messzire estek egymástól. A Duna volt közöttük, a Dunán pedig még nem volt híd. Sőt, akkoriban még a gőzhajó sem közlekedett. Igaz, hogy csónakon átkelhetett volna a folyamon. De Kármán József költő uramat nem hívogatták magukhoz Duna-parti házukba

az Ambó kisasszonyok. Mindig csak azt írták: — Ó, milyen szép lehet Önnek az élete, tisztelt költő úr, ott, a Margit-szigeten...”

„Most már mindnyájan igen sokat szenvedtek...” — meséli Krúdy, míg aztán befagyott a Duna, az Ambó kisasszonyok elhatározták, hogy szánon meglátogatják a költőt, ám egy farkas, amely addig Visegrádon, az erdőben lakott, szintén elindult a Duna jegén a Margitszigetre. „Elkezdődött a hajszja. Elöl a sárga ló, hátul az éhes farkas. Közben a halálra rémült Ambó kisasszonyok, akiket a mennyország ajtaja elől kergetett el a balsors...”

Krúdy a Margitszigeten lakó remete költő legendájában szavakba önti, étellel tölti meg azt az érzéskört, amit Kármán József regénye — a modern európai minták nyomán — megjelenít: az izoláltság, a szembenállás érzését, magányos szigetet a tengernyi ellenség, az emberi társadalom közepén. Az akár önként vállalt, akár kényszerből eltűrt elkülönülés, elrekesztettség kettős: egyrészt mérhetetlen gyötrellem, másrészt van benne valami felemelő is — a magányos lélek mindig valami olyasmit is sugall egyben, hogy a közönséges fölé emelkedik, hiszen éppen értékesebb volna miatt szakadt el a többi embertől. Kármán bizonyára önmaga képére és hasonlatosságára teremtette Fannit — érzékeny szívű volt, magányos és álmodozó. Kié volt az érzékenység divatja akkortájt?! Elsősorban a nők és a költők!

Kármán egyébként is különös dolgokra volt érzékeny, mert költő volt, azaz született álmodozó. Orvostanhallgatóból vált magyar íróvá... Úgy gondolta, hogy a nőket is megilleti a művelődés joga, Pestet irodalmi központtá álmodta, a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméit a szabadkőműveseknél tanulta, közismert szellemes csevegő volt, kedvelt társasági lény, csak azt nem tudta, hogyan lehet azt a bizonyos belső — léleknek nevezett — lakatlan szigetet másfalsal, mint álommal benépesíteni az ellenséges emberőcéánban.

„Az emberek télen tüzet raknak a szomorú fákból — írta Krúdy —, hogy segítsenek szenvedéseiken. De a költő nem rakott tüzet, mert szenvedni akart.”

És hogyan fejeződhet be az a bizonyos történet a magányos szigeten lakó magányos költőről?!

„A legenda szerint a galambok, amelyek ama hajdani postagalamboknak a maradékai — mert a költő még a szerelem tüntével sem ette meg a galambokat, amint esetleg a mai költők tennék —, többet is tudnának erről a dologról mondani, amikor tavaszszónként a szigeten megszólalnak.”

Hát ennyi... meg a valóság: hogy a szorosan veit életrajzi, lexikális igazságot tekintve, Krúdy Kármán-legendájából persze egy szó sem igaz... Vagy mégis?!